

บทสรุปผู้บริหาร

สถานการณ์แรงงานนอกระบบในประเทศไทย

ตลาดแรงงานนับได้ว่าเป็นปัจจัยสนับสนุนที่สำคัญในการขับเคลื่อนทางเศรษฐกิจของประเทศ ในปี 2559 แรงงานส่วนใหญ่ของประเทศไทยสัดส่วนมากกว่าร้อยละ 50 หรือ ประมาณ 21.3 ล้านคน เป็นแรงงานนอกระบบ ซึ่งเป็นแรงงานที่ขาดการคุ้มครองทางกฎหมาย และไม่มีองค์กรตัวแทนทำให้ขาดอำนาจในการเจรจาต่อรองส่งผลให้แรงงานนอกระบบต้องเผชิญกับปัญหาต่างๆ เช่น การขาดความมั่นคงจากการทำงาน ขาดหลักประกันชีวิต

ดังนั้น ศูนย์วิจัยเศรษฐกิจ ธุรกิจและเศรษฐกิจฐานราก จึงได้ทำการศึกษาสถานการณ์แรงงานนอกระบบ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการช่วยเหลือให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น โดยศึกษาลักษณะภาพรวมของแรงงานนอกระบบ การรักษาพยาบาลและการใช้สวัสดิการในการเบิกจ่ายค่ารักษาพยาบาลรวมถึงปัญหาจากการทำงาน โดยใช้ข้อมูลจากรายงานการสำรวจแรงงานนอกระบบ ปี 2555-2559 ของสำนักงานสถิติแห่งชาติ ซึ่งผลการศึกษาสรุปได้ดังนี้

ส่วนที่ 1 ภาพรวมของแรงงานนอกระบบในประเทศไทย

แรงงานนอกระบบถือว่าเป็นแรงงานส่วนใหญ่ในประเทศไทยและมีแนวโน้มลดลง

โดยในปี 2559 มีจำนวนแรงงานนอกระบบ จำนวน 21.32 ล้านคน คิดเป็นร้อยละ 55.71 ลดลงจากปีก่อนหน้าร้อยละ 0.45

แรงงานนอกระบบส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาไม่เกินประถมศึกษา

แรงงานนอกระบบที่มีการศึกษาระดับมัธยมศึกษาและอุดมศึกษามีแนวโน้มสูงขึ้น ส่วนกลุ่มที่ไม่มีการศึกษาและต่ำกว่าประถมศึกษาที่มีแนวโน้มลดลง

แรงงานนอกระบบที่เป็นผู้สูงอายุมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น

แรงงานนอกระบบที่อยู่ในช่วงอายุ 15-59 ปี มีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่อง โดยในปี 2559 มีสัดส่วนอยู่ที่ร้อยละ 85.46 ในขณะที่แรงงานนอกระบบช่วงอายุ 60 ปีขึ้นไป มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง

แรงงานนอกระบบส่วนใหญ่ประกอบธุรกิจส่วนตัว และทำงาน 40-49 ชั่วโมงต่อสัปดาห์

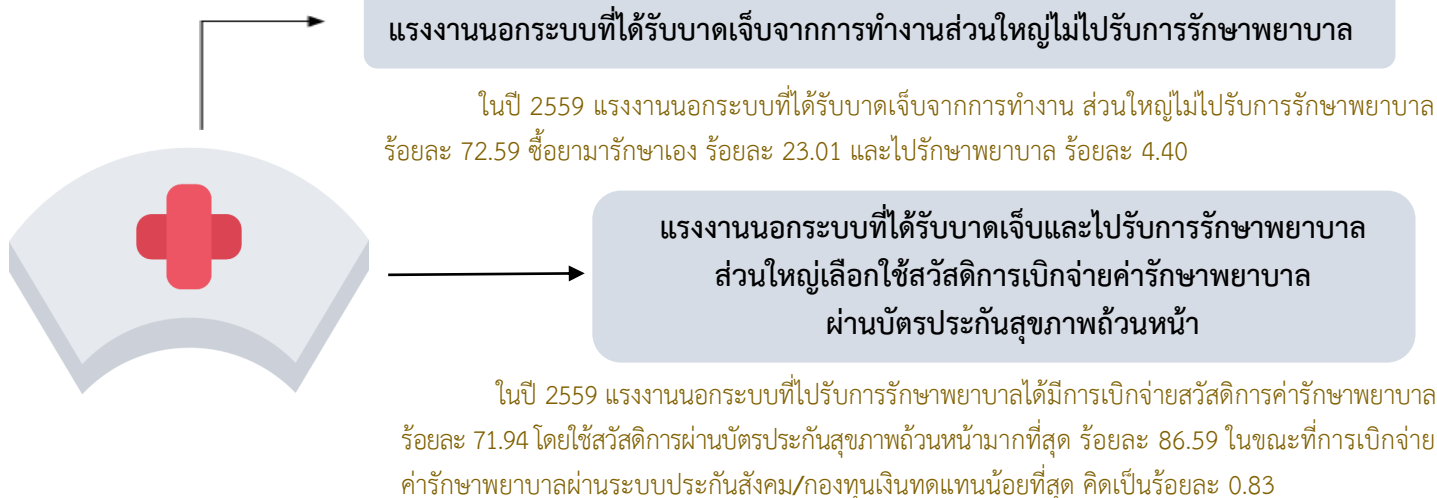
ในปี 2559 การประกอบอาชีพของแรงงานนอกระบบ 3 อันดับแรก คือ ประกอบธุรกิจส่วนตัว รองลงมา ได้แก่ ช่วยธุรกิจครัวเรือน และลูกจ้างเอกชน

ปัญหาของแรงงานนอกระบบ

3 อันดับแรก ได้แก่ ปัญหาจากการทำงาน ปัญหาจากสภาพแวดล้อมและความไม่ปลอดภัยจากการทำงาน

แรงงานนอกระบบ หมายถึง กลุ่มผู้ใช้แรงงานที่มีอายุ 15 ปีขึ้นไป ที่ทำงานโดยไม่มีสัญญาจ้างหรือไม่มีนายจ้างตามกฎหมายแรงงานหรือเป็นผู้ประกอบอาชีพอิสระจึงทำให้ไม่ได้รับการคุ้มครองไม่มีหลักประกันทางสังคมจากการทำงานและไม่มีค่าจ้างหรือค่าตอบแทนที่แน่นอน

ส่วนที่ 2 การรักษายาบาลและการใช้สวัสดิการของแรงงานนอกระบบ

ภาครัฐมีความต้องการยกระดับคุณภาพชีวิตของแรงงานนอกระบบให้ได้รับความคุ้มครองทางสังคมให้ใกล้เคียงกับสวัสดิการแรงงานในระบบ เห็นได้จากมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 25 เมษายน 2560 ได้มีมติขยายสิทธิประโยชน์ผู้ประกันตนมาตรา 40 ที่เป็นแรงงานนอกระบบให้มีสิทธิประโยชน์ใกล้เคียงกับผู้ประกันตนมาตรา 39 ที่เป็นแรงงานในระบบมากขึ้นโดยเพิ่มสิทธิประโยชน์การคุ้มครองกรณีเจ็บป่วยและเสียชีวิตรวมถึงเพิ่มทางเลือกในการเป็นสมาชิกให้กับแรงงานนอกระบบเพิ่มขึ้น ดังแสดงในแผนภาพที่ 1

แผนภาพที่ 1 แสดงสิทธิประโยชน์ของผู้ประกันตนมาตรา 40 (แรงงานนอกระบบ) ที่ได้รับเพิ่มตามมติ คณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 25 เมษายน 2560

ทางเลือก	สิทธิประโยชน์ที่เพิ่มขึ้น	รวมสิทธิประโยชน์ที่ได้รับ
ทางเลือกที่ 1 จ่าย 70 บาท รัฐสมทบ 30 บาท	 เงินทดแทนการขาดรายได้เมื่อเจ็บป่วย - เมื่อนอนโรงพยาบาล จะได้รับวันละ 300 บาท ไม่เกิน 30 วัน/ปี - ถ้าไม่นอน โรงพยาบาลแต่แพทย์สั่งให้หยุดงาน 3 วัน ได้รับเงินชดเชย วันละ 200 บาท ไม่เกิน 30 วัน/ปี - กรณีไปพบแพทย์จะได้ครั้งละ 50 บาท ไม่เกิน 3 ครั้ง/ปี	 กรณีประสบอันตราย/เจ็บป่วย กรณีทุพพลภาพ กรณีตาย
ทางเลือกที่ 2 จ่าย 100 รัฐสมทบ 50 บาท	 ค่าทำศพ เพิ่มเงินสงเคราะห์ 3,000 บาท	 กรณีประสบอันตราย/เจ็บป่วย กรณีทุพพลภาพ กรณีตาย กรณีชราภาพ (เงินบำนาญ)

ทางเลือก	สิทธิประโยชน์ที่เพิ่มขึ้น	รวมสิทธิประโยชน์ที่ได้รับ
 เพิ่มทางเลือก ทางเลือกที่ 3 จ่าย 300 รัฐสมทบ 150 บาท	ได้รับสิทธิประโยชน์เหมือนทางเลือกที่ 1, 2 และเพิ่ม เงินสงเคราะห์บุตร	 กรณีประสบอันตราย/เจ็บป่วย กรณีทุพพลภาพ กรณีตาย กรณีชราภาพ (เงินบำนาญ) กรณีเงินสงเคราะห์บุตร

ส่วนที่ 3 ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายต่อภาครัฐ

1 จากผลการศึกษาพบว่า แรงงานนอกระบบส่วนใหญ่ไม่เข้าร่วมประกันสังคมเนื่องจากไม่สามารถจ่ายเงินสมทบได้ตามที่กำหนด ดังนั้นประกันสังคมจึงควรที่จะมีทางเลือกเพิ่มขึ้น เพื่อให้แรงงานนอกระบบสามารถเข้าร่วมประกันสังคมได้แม้มีรายได้ไม่แน่นอน โดย

ปรับโครงสร้างของเบี้ยประกันสังคมมาตรา 40 โดยกำหนดตามความสามารถของแต่ละบุคคล และควรยืดหยุ่นให้สามารถจ่ายได้เป็น รายเดือน รายครึ่งปี หรือรายปี ขึ้นอยู่กับลักษณะความถี่ของรายได้หรือความสะดวก

ควรขยายหลักประกันสังคมให้ครอบคลุมและเหมาะสมกับแต่ละอาชีพ รวมไปถึงการให้สิทธิประโยชน์ของกองทุน อาจผูกกระบบประกันสังคมกับเด็กและคนชราด้วย กล่าวคือเด็กและคนชราที่อยู่ในความดูแลของผู้ประกันตน จะได้รับสิทธิประโยชน์ของการประกันสังคมด้วย เพื่อช่วยลดภาระให้กับแรงงานนอกระบบ

2 จากผลการศึกษาพบว่า แรงงานนอกระบบส่วนใหญ่เมื่อได้รับการบาดเจ็บจากการทำงานจะไม่ไปรับการรักษาพยาบาล เลือกที่จะซื้อยามารักษาเอง ดังนั้น ภาครัฐควรประชาสัมพันธ์ให้ความรู้เกี่ยวกับการดูแลสุขภาพและการใช้ยารักษาตนเอง เมื่อเจ็บป่วยเบื้องต้น เพื่อให้แรงงานนอกระบบสามารถใช้ยาได้อย่างเหมาะสมกับอาการของโรค